

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA, INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR

xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

20 сентябрь 2021 йил

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLARI**

**«ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ОПТИМИЗАЦИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИИ И ПЕРЕДОВЫЕ ОПЫТЫ
ОБУЧЕНИЯ»
МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**“IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF
PRIMARY EDUCATION: STRATEGY, INNOVATION
AND BEST PRACTICES”
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

20 sentyabr 2021yil

Buxoro

Anjuman O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 16 iyundagi oliy ta'lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag'irlanган konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 2 martdagi № 78-F sonli farmoyishi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 6 mart 122-sonli buyruq, Buxoro davlat universitetining 2021 yil 13 martdagi 152-U-sonli buyrug'iga muvofiq tashkil etilmoqda.

Konferensiyaning maqsadi: Boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligini oshirish muammolari va uning yechimlarini topish, hozirgi rivojlanish tendensiyalarini muhokama qilish, boshlang'ich ta'limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so'nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO'MITA

Xamidov Obidjon Xafizovich – BuxDU rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, rais;

Qahhorov Otabek Siddiqovich - BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais o'rinbosari;

Mustafaeva Dilfuza Ne'matilloevna – Buxoro viloyati xalq ta'limi boshqarmasi boshlig'i

To'xsanov Qahramon Rahimboyevich – Maktabgacha va Boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, a'zo;

Ro'ziyeva Mohichehra Yoqubovna – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedra mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, a'zo;

Jamilova Bashorat Sattorovna – filologiya fanlari nomzodi, Buxoro davlat universiteti professori, a'zo;

Istamova Shohida Maxsudovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi, a'zo

TASHKILIY QO'MITA

Qahhorov O.S. – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais

Q.R.To'xsanov – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, a'zo

M.Y.Ro'ziyeva – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasi mudiri, a'zo.

Rashidov U.U. – Moliya iqtisodiyot bo'yicha prorektor, a'zo

Zaripov G.T. – Ilmiy-tadqiqot, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo

G.R.Akramova – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha mas'ul, a'zo

B.S.Jamilova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasi professori, a'zo.

Sh.M.Istamova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasi dotsenti, a'zo.

S.R.Akramova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasi o'qituvchisi, kotib

Mas'ul muharrir:

M.Yo.Ro'ziyeva, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

A.R.Hamroev, pedagogika fanlari doktori, professor

N.O.Safarova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

кадриятларни, айниқса миллий-маънавий кадриятларни, инсон ҳаётидаги ютуқ ва муаммоларни, тажрибаларни, кўникма ва малакаларни шакллантиришни муваффақиятли амалга ошира олади. Бу қайд этилганларни эътиборга оладиган бўлсак, кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларнинг ўқув-билиш фаолиятини юксалтиришнинг ҳар бир таркибий қисми ва функционал вазифаларининг аниқ бажарилишига кучли эътибор қаратиш зарурлиги келиб чиқади ҳамда улар негизда маҳсулдор фаолиятни ташкил этишга ҳам кенг имкониятлар яратади.

Ҳозирда амалдаги таълим жараёнларида қуйидаги кўринишдаги ўзлаштириш даражаларидан фойдаланилади:

1. Бунда аввал ўрганилган объектлар, хусусиятлар жараёнларини англаш (таъини) ёрдамига таянган ҳолда амалларни (операцияларни) бажара олиш кўникмаларининг шаклланишига даражаси асосий эътиборда бўлади.

2. Бунда ўқувчиларнинг намунавий амалларни мустақил ёддан бажара олиши, унинг шу соҳа бўйича малакага эга бўлиш даражасига асосий эътибор қаратилади.

3. Бунда ўқувчиларнинг аввалдан ўрганилган намунавий амаллар асосида бажарилиши лозим бўлган янги фаолият алгоритмининг ярата олиш, яъни унинг маҳсулдор фаолият кўрсата олиш даражаси асосий эътиборда бўлади.

Ўқувчиларнинг эгаллаган ўзлаштириш даражаси унга қуйидагиларни қўлга киритишга кенг имкониятлар яратади:

- ўргатилган билим ва кўникмаларни тўғри такрорлашга;
- эгалланган билим ва кўникмаларни амалий фаолиятда қўлланишга;
- эгалланган билим ва кўникмалардан тегиншли мақсадларда фойдаланишга;
- эгалланган билим, кўникма ва малакаларни таҳлил қилиш, қисқартириш, умумлаштириш, ҳулосалар чиқариш асосида такомиллаштириш фаолиятини амалга ошириш ва шу қабилига.

PEDAGOGNING FASILITATORLIK FAOLIYATI - TA'LIM SIFATINI KAFOLATLASH OMILI

DOI: 10.53885/edinres.2021.66.30.101

Ashurova Zarina Muxitdinovna
*Buxoro davlat universitetining pedagogika
instituti boshlang'ich ta'lim kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada bugungi globalashuv jarayonida pedagoglarni zamonaviy ta'lim jarayonlariga, xalqaro tajribalarga asoslangan holda ularni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati, fasilitatorlik tushunchasi, uning imkoniyatlari haqida so'z boradi.

Аннотация: В статье обсуждается важность подготовки учителей к фасилитационной деятельности на основе современных образовательных процессов, международного опыта, концепции фасилитации и ее возможностей в условиях современной глобализации.

Abstract: The article discusses the importance of preparing teachers for facilitation activities based on modern educational processes, international experience, the concept of facilitation and its capabilities in the context of modern globalization.

Tayanch so'zlar: ta'lim sifati, zamonaviy ta'lim, xorijiy tajriba, fasilitatorlik faoliyati, innovatsion-pedagogik faoliyat.

Ключевые слова: качество образования, современное образование, зарубежный опыт, фасилитация, инновационная педагогическая деятельность.

Keywords: quality of education, modern education, foreign experience, facilitation, innovative teaching activities.

Har bir mamlakatning iqtisodiy qudrati, ijtimoiy-ma'naviy hayot darajasining yuksalishi ta'lim tizimining raqobatbardoshligi, ilm-fan taraqqiyoti bilan belgilanadi. XXI asrda jahon miqyosida ta'lim barqaror taraqqiyotni ta'minlovchi asosiy omil sifatida e'tirof etilib, 2030 yilgacha belgilangan xalqaro ta'lim konsepsiyasida «butun hayot davomida sifatli ta'lim olishga imkoniyat yaratish»¹ dolzarb vazifa sifatida belgilandi. Ayniqsa, uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi bo'g'ini hisoblangan maktabgacha va

¹ Incheon declaration/Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. Education Forum, 19-22 May 2015, Incheon, Republic of Korea.

boshlang'ich ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetensiyasi va pedagogik mahoratini oshirib borish, ularda yosh avlodning ehtiyojlariga asoslangan ta'lim-tarbiya berish ko'nikmasini shakllantirish, ularni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash imkoniyatini bermogda.

Bugungi globallashuv jarayonida pedagoglarni zamonaviy ta'lim jarayonlarga tayyorlash, xalqaro tajribalarga asoslangan holda ularni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash va qobiliyatlarini rivojlantirish milliy ta'lim-tarbiya sifatini yangi bosqichga ko'tarish eng muhim vazifa hisoblanadi.

Sohadagi islohotlar natijasida ta'lim isloh qilinib, oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish choralari kuchaytirilmoqda. Ilg'or xorijiy tajribalarni hisobga olgan holda bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish sharoitlarini yaratish, ta'lim sifatini oshirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga jahon amaliyotida keng qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini joriy etish, har bir bolaning iste'dodi nishonalarini, ishtiyoqlari va qobiliyatlarini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar tengligi; maktabgacha bo'lgan yoshdagi bolalarga ta'lim va tarbiya berish uyg'unligi; bolaning shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan shaxsiy yondashuv¹ kabi asosiy prinsiplarni ta'minlashda pedagogning fasilitatorlik faoliyati va qobiliyati muhim omil hisoblanadi.

Fasilitator (ingl. facilitator, lot. facilis – «yengil, qulay» degan ma'noni bildiradi) – fasilitator guruhlarida faoliyatni tashkil etishda ko'maklashadi. U guruhlardagi faoliyatni samarali bo'lishini ta'minlashi, guruhda sog'lom muloqotni o'rnatishi, guruhda ishlash qoidalari va regamentlariga amal qilishni ta'minlashi joiz. Fasilitator guruhda qulay psixologik muhitni yaratadi va faoliyatni samarali bo'lishiga yordam beradi. Ushbu tushuncha psixolog Karl Rodjers tomonidan kiritilgan bo'lib, ingliz zabon mamlakatlarining ta'lim muassasalarida keng foydalaniladi.

Fasilitator trenerdan farqli o'laroq ekspert hisoblanmaydi. U qatnashuvchilarni o'qitmaydi, aksincha ularga guruxiy ishlash uchun maxsus texnologiyalarni taqdim etadi. Fasilitator guruhga yordam beradi, muammolar yechimini topishga harakat qiladi. Fasilitator qatnashuvchilarni ishga yo'naltirib boradi va natijalarni muvofiqlashtirib boradi hamda taqdim etilgan topshiriqlarni qoidaga muvofiq qatnashuvchilar tomonidan bajarilishini kuzatadi.

Fasilitator – dars samaradorligini oshirish maqsadida guruhlarida

guruh ishini tashkil etuvchi, olib boruvchi shaxs. Mashg'ulotda reglament,

norma va mashg'ulot uchun qulay sharoit yaratuvchi. Guruh a'zolarini jipslashtiruvchi, samarali ishlash muhitini yaratuvchidir. Fasilitator – davra suhbatlarini, munozara, mushoira, debat, seminar, treninglarni olib boruvchining yordamchisidir. Uning maqsadi – guruhda guruh a'zolarini qo'llash-quvvatlash, oldida turgan vazifani bajarishga Fasilitatsiya – o'quvchiga ijobiy ta'sir etish yo'li bo'lib, guruhda ijobiy muhitni hosil qilish, ta'lim oluvchilarni o'z kuchlariga ishonishlariga erishish va mustaqil faoliyatlarida ularni qo'llab quvvatlashdir.

Fasilitatorning dars jarayonidagi vazifalari

1. Guruh tomonidan qabul qilingan qoidalarni tartibga solish

2. Guruh qo'yilgan masalalardan chetga chiqib ketgan hollarda vaziyatni qaytadan tushuntirish

3. Guruhni aniq bir fikrga keltirish, aniq xulosa chiqarib, muhokamaga erishish.

4. Guruh ishinin samaradorligiga javobgar bo'lib, muhokama jarayonida muallaq holatda bo'lishi kerak.

5. Fasilitator faoliyatining asosiy mazmuni – o'quv-seminar treningda maqsadga erishish uchun belgilangan aniq topshiriq atrofida guruh a'zolarining o'zaro hamkorligini tashkil etishdan iborat.

Bugungi islohotlar asosida pedagoglarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash va qobiliyatlarini rivojlantirishning dolzarbligi, jumladan, quyidagilar bilan tavsiflanadi:

- Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini yangi sifat bosqichiga ko'tarish orqali jadal ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining ta'minlanishi;

- Ta'lim sifati va mazmunining takomillashuvi bevosita va bilvosita pedagoglarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash texnologiyalarini takomillashtirishga bog'liqligi;

- O'qituvchi pedagoglarni zamonaviy ta'lim yondashuvlari asosida fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash orqali ularning kasbiy mahoratini oshirish muhim omil ekanligi;

- Xalqaro tajribalarga asoslangan holda ta'lim oluvchilarning intilishlari, qobiliyati va qiziqishlari ustuvorligining ta'minlashi;

¹ Ўзбекистон республикасининг “Мақтабгача таълим ва тарбия тўғрисида” ги қонуни 2019 йил 16 декабрь

- Ta'limning mazmuni, shakli, vositalari va usullarini tanlashda innovatsion texnologiyalarga asoslanilishi va milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda foydalanish samaradorligini oshirish zarurati;
- Ushbu yo'nalishda pedagoglarni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlash texnologiyalarini takomillashtirish muammolariga bag'ishlangan maxsus tadqiqotlarni olib borish zarurligi.

Shular bilan bir qatorda, pedagoglarning kasbiy kompetentligi va bilim darajasini aniqlovchi va rivojlantiruvchi zamonaviy psixologik va pedagogik korreksion metodikalarni takomillashtirish, ularni fasilitatorlik faoliyatiga tayyorlashning samarali metodologik mexanizmlari va jihatlarini chuqur tadqiq etish hamda takomillashtirilgan texnologiyalarini ishlab chiqish. bugungi kundagi muhim ilmiy-amaliy vazifalardan hisoblanadi.

Ta'limdagi innovatsion-pedagogik faoliyatni takomillashtirish – raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashga yo'naltirilgan ilmiy, texnologik, tashkiliy, moliyaviy, tijorat tadbirlari yig'indisi bo'lib, maqsad to'plangan bilim, ko'nikma, malaka, texnologiyani ijtimoiy-iqtisodiy kapitalga yo'naltirish va ta'minlashdan iboratdir. Demak, kasbiy-pedagogik faoliyatni takomillashtirish – raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga yo'naltirilgan pedagogik jara'en natijasini o'zida ifoda etib, ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risidagi" qonuni T. 2020
2. Горбушина О.П. Психологический тренинг. Секреты проведения. СПб.: Питер, 2007. - 176 с: ил. - (Серия «Практическая психология»).
3. Мухина С.А., Соловёва А.А. Современные инновационные технологии обучения. М.:ГЭОТАР-Медия» 2008 43 с.
4. Махмутов, Ибрагимов, Шошанова "Педагогические технологии развития мышления учащихся", Казан, 1993.- 75с.
5. Селевко С.Современные образовательные технологии, Москва. 1998.-75-90 с.

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SINFDAN TASHQARI O'QISH DARSLARINING O'QITILISH HOLATI

DOI: 10.53885/edinres.2021.68.31.102

Nusratova Hamida,
Nizomiy nomidagi TDPU
Boshlang'ich ta'lim fanlari
kafedrası dotsenti, PhD

Tursunova Zarina,
Nizomiy nomidagi TDPU 2-bosqich magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi janrlaridan maqol, masal, topishmoq va latifalarning o'rganilishi yosh avlodni kelajakda barkamol inson bo'lib yetishishida, ularni o'tmish ajdodlarimizning hayotlari davomida tajribalarida sinab ko'rilgan xulosalari, barkamol insonni ma'nau boy, aqlan o'tkir qilib tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etishi haqida yoritilgan.

Аннотация. В этой статье изучение пословиц, притч, загадок и анекдотов из жанров фольклора в начальной школе поможет подрастающему поколению в будущем стать гармонично развитыми людьми. Хлеб богат, острее ума и играет важную роль в воспитании.

Annotation. In this article, the study of proverbs, parables, riddles and anecdotes from the genres of folklore in primary school will help the younger generation in the future to become harmoniously developed people. Bread is rich, sharper than mind and plays an important role in education.

Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari o'qishga kichik yoshdagi o'quvchilarni ona tilini puxta o'zlashtirishga tayyorlashning ajralmas qismi, ta'lim jarayonida ularni ahloqiy-estetik tarbiyalashning muhim vositasi sifatida qaraladi. Sinfdan tashqari o'qishning maqsadi-kichik yoshdagi o'quvchilarni bolalar adabiyoti va xalq og'zaki ijodining xilma-xil namunalari bilan tanishtirish, ularda kitobxonlik madaniyatini tiklabrki toptirishdir.

Sinfdan tashqari o'qish dasturining mazmuniga ko'ra ta'limning har bir bosqichida ikki asosiy bo'lim ajratiladi:

I-bosqichda o'qish doirasi, ya'ni o'qitiladigan kitoblar va ularni qaysi tartibda o'qish bilan tanishtirish yuzasidan o'quvchilarga ko'rsatma beriladi.

		o'quvchilarini mehnatga tayyorlash shart-sharoitlari	
97.	Rasuleva N. Z.	Boshlang'ich sinf darslari samaradorligini oshirishda o'yin ta'lim texnologiyalarining ijtimoiy-pedagogik mohiyati	210
98.	Ne'matova D. B.	MTT da sahnalashtirish faoliyatini tashkil qilish	212
99.	A.K.Matmurodov	Umum ta'lim maktablari matematika fanini o'qitishda axborot texnologiyalarning o'rni	213
100.	Abdullayeva M. Dj.	Maktabgacha ta'lim yo'nalishida ma'naviy tarbiya masalalari	214
101.	Saidova D. A.	O'qituvchi faoliyatida psixologik bilimlarning ahamiyati	216
102.	Ibragimova D. J.	Boshlang'ich sinf o'qish darslarida o'quvchilarda adabiy tushunchalarni shakllantirish metodikasi	217
103.	Турдиева Н.С.	Аждодлар меросида ўқувчиларнинг ўқув-билиш фаолиятига кадрият сифатида муносабатнинг шакллантиришга оид қарашлар	219
104.	Элибаева Л. С.	Бошлангич синфларда бўш ўзлаштирувчи ўқувчилар фаоллигини ошириш	221
105.	Ashurova Z. M.	Pedagogning fasilitatorlik faoliyati - ta'lim sifatini kafolatlash omili	223
106.	Nusratova H., Tursunova Z.	Boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslarining o'qitilish holati	225
107.	Ismatullaev M.	Thematic classification of children's folklore games	228
108.	Safarova N.O., Farhodova N.	Boshlang'ich sinflarda topishmoqlarni o'rganish masalalari	231
109.	Xolmatova S.	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual-ma'naviy dunyoqarashni shakllantirishda kitobxonlik madaniyatining pedagogik imkoniyatlari	232
110.	Nusratova H. Ikromova N.	Ertak janri orqali o'quvchilarni ma'naviy barkamol inson ruhida tarbiyalash	234
111.	Пардаев Б. Ў.	Бошлангич синф ўқувчилари ижтимоийлашувини таъминловчи педагогик таъсир чоралари	237
112.	Рустамова Г. Б.	Халқ кўшиқларида анор поэтик образининг бадний ифодаси	240
113.	Saidova M.J.	Boshlang'ich sinflarda axborot texnologiyalari nazariyasiga asoslangan holda ta'lim sifatini oshirish	242
114.	Файзуллаев М. Б. Юлдашев Б. Н. Шарапова Н.	Целебный родник Бухары.	244
115.	Ro'ziyeva M. Yo., Salixova L.F.	O'quvchilarga ijodiy tafakkurni rivojlantirishda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanish	245
116.	Qayimov Laziz	Boshlang'ich sinf matematikasida miqdor tushunchasini o'rgatish	248
117.	Turdiyeva Go'zal Turobovna	Boshlang'ich sinflarda zamonaviy ta'lim texnologiyalardan foydalanish – ta'lim sifati kafoloti	249
118.	M.O'rinova	Oxunjon Safarov ijodida ijtimoiy muammolar talqini	251